

Марија Н. Грбовић¹

Универзитет „Унион – Никола Тесла“, Факултет за менаџмент,
Сремски Карловци, Република Србија

Оригинални
научни рад

Срђан Р. Марковић

Универзитет Сингидунум, Факултет за физичку културу и
менаџмент у спорту, Београд, Република Србија

Драгана С. Богавац

Универзитет у Београду, Учитељски факултет,
Београд, Република Србија

Карактеристике наставника као чиниоци квалиитета школског сјорћа у Републици Србији

Резиме: У оквиру система школског сјорћа недовољна њажња у лијерајтури се јос-
већује онима који тај јроцес воде и носе – наставницима физичког васпићања. Сјорћа је
дефинисан циљ рада – да се испићају ућицаји карактеристика наставника на квалииет
школског сјорћа у Републици Србији, као и важности и задовољство наставника различи-
тим орјанизационим и ујрављачким средствима као агенсима инјринзичке моћивације
и њихове јовезаности са квалииетом рада у школском сјорћу. За јошреде испраживања
конструисан је уијиник, из кој су извојене варијабле оишћих карактеристика наставни-
ка, варијабле квалииета школског сјорћа, као и дванаест варијабли којима је јроцењивано
задовољство јојединим асјекћима моћивације за квалииетан рад и залаћање у школском
сјорћу. Уочено је да у 80% случајева учешће ученика у сјорћским такмичењима не јрелази
25%, док је код наставника уочен јринциј „сви или нико“ (25% или 100%). Са друје сјра-
не, уочене су значајне корелације већине испићиваних варијабли квалииета са асјекћима
моћивације, јре свих са факћорима рада у ишиму, аутономије у јослу и афирмације школе.

¹ grbovicmarija@hotmail.com

Copyright © 2020 by the authors, licensee Teacher Education Faculty University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

Такође, квалитетивним анализама установљен је утицај година старости и искуства у раду наставника на учешће у спортивским програмима. На основу свега наведеног може се закључити да средства мотивације наставника, као и њихово искуство у раду могу бити основа за одржавање позитивних трендова у квалитету школског спорта у Србији.

Кључне речи: физичко васпитање, школски спорт, наставник, мотивација, квалитет.

Увод

Узимајући у обзир да је игра један од основних агенаса изградње виших когнитивних функција код деце (Vygotsky, 1978), није тешко уочити важност улоге школског спорта у правилном психофизичком развоју и формирању здравих навика ученика (Milošević, Čolović, 2019). У складу са одредбама Статута Међународне федерације школског спорта (ISF), основни циљ школског спорта је физички, интелектуални, морални, социјални и културни развој ученика (ISF statute, 2000). Због тога се квалитет организације школског спорта и рада са ученицима не процењује на основу победа и броја освојених трофеја, већ пре свега његовом масовношћу, односно бројем ученика који у њему активно учествују (Savić, 2013).

Треба имати у виду да су емоције које се доживљавају током активности основно оруђе у изградњи позитивних ставова према њој (Bruner, 1984). Да би се постигли циљеви школског спорта, потребно је да спортско такмичење код ученика изазива осећај задовољства и компетенције, самим тим да се одстране све негативне компоненте спорта из његовог школског облика (Savić, 2013). Наведено имплицира да је од пресудне важности да у понуди школског спорта буде што већи број различитих спортских игара и грана како би у њему своје место и улогу пронашли ученици различите морфолошке композиције и моторичких способности (*Strategija razvoja školskog sporta u Republici Srbiji za period 2014–2018. godine*, 2015). На овај начин се спречава и изградња осећаја ниже вредности

и изградња негативних ставова према спорту и физичкој активности код ученика.

Пошто школски спорт, односно школске екипе, превазилази ниво једног одељења, чак и ниво појединачног разреда, укљученост што више наставника физичког васпитања такође је неопходно за његову квалитетну организацију. Да би се постигли васпитни циљеви школског спорта, наставници као модели у процесу социјалног учења (Bandura, 2001) морају својим примером показати ученицима како функционише тимски рад.

Са друге стране, број такмичења на које наставник изводи школске екипе, а што се на први поглед намеће као добар индикатор квалитета школског спорта, заправо то и није. Наиме, ако само један наставник води увек исте ученике на сва такмичења, па на њима постиже чак и завидне резултате, не може се тврдити да је школски спорт у тој школи испунио своју мисију нити своје образовно-васпитне циљеве. Због свега наведеног, обим укључености ученика и наставника, као и обим понуде спортских игара и грана у програмима школског спорта кључни су индикатори његовог квалитета (Radojević i sar., 2002; Kebin i sar., 2008).

Школски спорт се појављује као фактор који повезује физичко и здравствено васпитање, са једне, и систем спорта, са друге стране. Због тога је од изузетне важности начин њиховог организовања и повезивања. Стање и развој школског спорта примарно зависе од разумевања значаја физичке активности (Bailey, 2006; Biddle et al., 2004), карактеристика организације и упра-

вљања у образовању и спорту, као и од државне регулативе и оперативног рада васпитно-образовне установе. У образовању то подразумева координацију људских и материјалних ресурса у сврху постизања циљева који су утврђени државном политиком. Ти су циљеви експлицитно и имплицитно дефинисани законима, прописима, стратегијама, програмима. У спорту се обезбеђује функционисање целокупног система организације уз доминантно уважавање генералних циљева спорта и спортских организација, усмерених према постизању што бољег спортског резултата. Повезивање образовања, физичког и здравственог васпитања и елемената организације система спорта представља посебан изазов с обзиром на то да постоје различити циљеви у погледу организовања физичке активности (Andrews, 1999; Randelović, Savić, 2016).

Бројни разлози у непосредној прошлости у Србији (санкције, финансијско-материјална криза, криза школства) довели су до смањења обухвата деце школским спортом, самим тим и квалитета физичког васпитања. Конкретније, проблеми се односе на лошу инфраструктуру (запуштени и дотрајали објекти, недовољна опремљеност простора справама и реквизитима), издавање простора трећим лицима и изостанак вредновања ангажованости наставника (*Strategija razvoja školskog sporta u Republici Srbiji 2014–2018. godine*, 2016). У непосредној прошлости постојао је негативан глобалан тренд и маргинализација физичког васпитања, па самим тим и школског спорта, у образовним системима, што се огледало у фаворизовању значаја других наставних предмета, смањењу фонда часова који је намењен физичком васпитању, као и све мањим средствима која су намењена за физичко васпитање и школски спорт (Ђорђевић, 2017). У земљама Европске уније, пре свега због квалитетне материјалне основе на које се школски спорт може ослонити, као и због вишег степена разумевања значаја физичке активности и бројнијег наставног кадра у односу на број ученика,

проблеми у вези са школским спортом су знатно мањи (Marshall & Hardman, 2000).

Ипак, да ни у тим системима школског спорта није било задовољавајуће стање, може се видети из извештаја Европске комисије о спорту, где је постојала забринутост неколико чланица ЕУ у вези са квалитетом програма физичког и здравственог васпитања и школског спорта, као и квалификацијама наставника који те активности изводе (Europska komisija / EACEA / Eurydice, 2013). Приоритет стратегије развоја школског спорта у Србији је повећање броја активности и спортско-рекреативних садржаја у школи у функцији повећања укупне физичке активности (процент физички активне деце повећати са тренутних 15% на 60%, колико је у развијеним европским земљама) ради правилног раста и развоја физичких способности и менталних капацитета ученика (*Strategija razvoja školskog sporta u Republici Srbiji 2014–2018. godine*, 2016).

На стање и развој школског спорта утичу бројни интерни фактори, који проистичу из унутрашње организованости система, од његовог ослонца на школу, његових кадровских, материјалних и финансијских потенцијала, до територијалне организованости, на коју се ослања. Притом је организовање на локалном нивоу кључно за опстанак квалитета система, бројност учесника и одржавање виших нивоа такмичења. Ипак, иако све набројано представља неопходан предуслов да би школски спорт уопште постојао, у његовом епицентру и даље стоји наставник физичког васпитања (Milošević, Čolović, 2019). Без обзира на евидентан значај физичког васпитања и школског спорта, недовољна пажња у стручној и научној литератури се посвећује онима који тај процес воде и носе. Квалитет рада и ниво испуњености циљева школског спорта директно су зависни, пре свега, од рада наставника и од њега захтевају знатно веће ангажовање на овом пољу, него што је то решењем о четрдесеточасовној радној недељи наставника предвиђено.

У систему који не вреднује на адекватан начин рад наставника нити препознаје и вреднује њихово залагање и ентузијазам, изузев декларативно, интринзичка мотивација основни је извор и средство на које се квалитетан рад у школском спорту ослања. Ранија истраживања у сличним организационим системима какав је образовни систем у Републици Србији показују да ниво интринзичке мотивације за рад директно зависи, са једне стране, од карактеристика радника, али и од стила руковођења и организације посла, са друге стране (Џабаркапа et al., 2011; Dobrodolac et al., 2010; Илић et al., 2019). И само уверење онога ко радни процес организује о природи мотивације учесника имаће утицај на начин организације рада, а затим и на ниво и квалитет мотивације учесника (Pelletier & Vallerand, 1997). Од нивоа мотивације даље директно зависи и квалитет рада (Џизмић, 2006; Орлић, 2005).

На основу свега наведеног дефинисан је циљ рада – да се испита утицај карактеристика наставника на квалитет школског спорта у Републици Србији, са једне стране, али и важност и задовољство наставника различитим организационим и управљачким средствима и њихову повезаност са квалитетом рада наставника у школском спорту, са друге стране.

Методологија истраживања

Узорак

Истраживање је спроведено на пригодном узорку наставника физичког васпитања ($N=127$) запослених у основним ($N_1=93$) и средњим ($N_2=34$) школама на територији Републике Србије², тридесет две жене и деведесет пет мушкар-

2 Када се процењује величина и репрезентативност узорка, треба водити рачуна и о чињеници да у Републици Србији постоји 3268 основних и 517 средњих школа (према Републичком заводу за статистику). Ако у просеку у школама раде два наставника физичког васпитања, долазимо до бројке од око 8000 запослених, што значи да узорак представља преко 1,5% укупне истраживане популације.

ца, просечне старости 40.5 ± 8.7 година. Просечан радни век као наставника физичког васпитања износио је 11.4 ± 8.8 година, док приближно исти временски период (10.8 ± 8.8 година) наставници изводе децу на школска такмичења.

Испитаници су обавештени преко школа о електронском упитнику, који је био постављен на интернету. У склопу упитника наставници су обавештени о циљевима и задацима упитника, да ће подаци бити коришћени искључиво анонимно и да у сваком тренутку могу да повуку своје одговоре из истраживања без икаквих последица. Истраживање је изведено у складу са етичким принципима и кодексом прописаним од стране Америчке асоцијације психолога (АРА).

Инструмент истраживања

За потребе истраживања конструисан је анкетни упитник са питањима отвореног и затвореног типа. Упитник се састоји из питања за утврђивање: општих карактеристика испитаника, ставова и мишљења у вези са стањем и иновацијама модела школског спорта, компетенција за организацију и управљање школским спортом, мишљења о законској основи којом се уређује школски спорт, оцена стања организације школског спорта, ставова о аспектима за подизање квалитета школског спорта, квалитета модела школског спорта, мотивације за учествовањем наставника, и задовољства организацијом школског спорта.

За потребе овог рада издвојено је пет независних варијабли које се односе на социјално-демографски и радни статус испитаника: пол, године рођења, године радног стажа као наставника физичког васпитања, године вођења деце на такмичења и ниво школе (основно или средње образовање).

Други део инструмента су чиниле ставке које се односе на индикаторе квалитета школског спорта и процену важности и задовољства

наставника појединим средствима организације и управљања као чинилаца мотивације за учешће на школским спортским такмичењима – нумерички показатељи квалитета рада и школског спорта кроз осам ставки отвореног типа (број и проценат учешћа ученика и наставника на такмичењима у протекле четири године), као и једно питање вишеструког избора са петнаест понуђених спортских грана (рукомет, одбојка, фудбал, кошарка, стони тенис, стрељаштво, оријентиринг, тенис, шах, баскет 3 на 3, атлетика, гимнастика, пливање, џудо, карате), од којих је требало заокруживањем изабрати оне које су заступљене у оквиру школског спорта. Збрајањем позитивних одговора добијена је варијабла која се односи на укупан број спортских грана на које наставник изводи своје ученике.

Трећи део инструмента чинило је дванаест тврдњи на које се одговарало уз помоћ петостепених скала Ликертовог типа и којима су процењивани поједини управљачки и организациони аспекти као средства мотивације за квалитетан рад и залагање у школском спорту (Мотивација – МОТ): Разумевање директора и колектива, Награда за постигнуте резултате, Рад у тиму, Аутономија у обављању посла, Признање за добро обављен посао, Могућност да изнесете своје идеје претпостављенима, Могућност професионалног и личног усавршавања, Креативност и занимљивост, Рад који је одговорнији и представља изазов, Друштвено признање и статус, Посао који доприноси добробити ученика и Посао који доприноси афирмацији школе.

Ток истраживања

Истраживање је спроведено електронским путем током школске 2018/19 године. Након што су прикупљени подаци и кодирани одговори, извршена је трансформација у нумеричку матрицу. Подаци из првог дела трансформисани су у номиналне и ординалне скале према избору понуђених одговора, њихове фреквенце,

осим одговора о годинама старости и радном стажу, где су одговори груписани у четири групе (године старости: 25–34, 35–44, 45–54 и 55–64 година старости; односно радни стаж: 1–5, 6–15, 16–25, 26–40 година радног стажа). Одговори на питања који су се односили на индикаторе квалитета рада наставника и школског спорта посматрани су у апсолутном и релативном износу, као и кроз груписање у категорије према учесталости одговора. Одговори на тврдње из упитника који су се односили на МОТ према степену слагања трансформисани су у нумерички израз става који се могао кретати од изразито негативног (1) до изразито позитивног (5), и на тој основи је рачунат укупан став као просек одговора на појединачне тврдње.

Нумерички подаци обрађени су непараметријским, дескриптивним, корелационим и компаративним анализама уз помоћ софтверског пакета SPSS 20.0. Од дескриптивне статистике коришћене су фреквенције одговора и релативни удели појединих одговора кроз процене и кумулативне процене. За процену повезаности варијабли квалитета са карактеристикама наставника и аспектима мотивације коришћен је Спирманов коефицијент корелације, док су разлике између појединих категорија испитаника утврђиване путем Ман-Витнијевог (према полу и према нивоу школе), односно Крускал-Волисовог теста (према узрасној категорији и искуству рада у школи). Када су утврђене значајне разлике коришћењем Крускал-Волисовог теста, разлике између појединих група утврђиване су Ман-Витнијевим тестом. Статистичка значајност је утврђивана на нивоу $p < .05$.

Резултати

Дескриптивна статистичка анализа (табеле 1 и 2) урађена је за индикаторе школског спорта у школи, као и просечне скорове мотивације на нивоу целог узорка. Релативно учешће

ученика и наставника на школским такмичењем анализирано је преко фреквенција и процента одговора наставника по годинама (Табела 1), док је број спортских грана на које наставник изводи ученике на такмичење посматрана укупно за цео период (Графикон 1).

Табела 1. Учешће ученика и наставника на такмичењима по годинама.

Година	Одговор	Ученици		Наставници	
		Учесталост	%	Учесталост	%
2018	Без инфо	30	23,6	43	33,9
	око 25%	61	48,0	29	22,8
	око 50%	24	18,9	9	7,1
	око 75%	11	8,7	11	8,7
	око 100%	1	0,8	35	27,6
	Укупно	127	100,0	127	100,0
2017	Без инфо	35	27,6	51	40,2
	око 25%	63	49,6	26	20,5
	око 50%	18	14,2	9	7,1
	око 75%	11	8,7	11	8,7
	око 100%	0	0,0	30	23,6
	Укупно	127	100	127	100
2016	Без инфо	43	33,9	54	42,5
	око 25%	60	47,2	24	18,9
	око 50%	15	11,8	9	7,1
	око 75%	9	7,1	10	7,9
	око 100%	0	0,0	30	23,6
	Укупно	127	100	127	100
2015	Без инфо	47	37	57	44,9
	око 25%	57	44,9	22	17,3
	око 50%	12	9,4	9	7,1
	око 75%	11	8,7	10	7,9
	око 100%	0	0,0	29	22,8
	Укупно	127	100	127	100

*Легенда: Без инфо – нема података о учешћу.

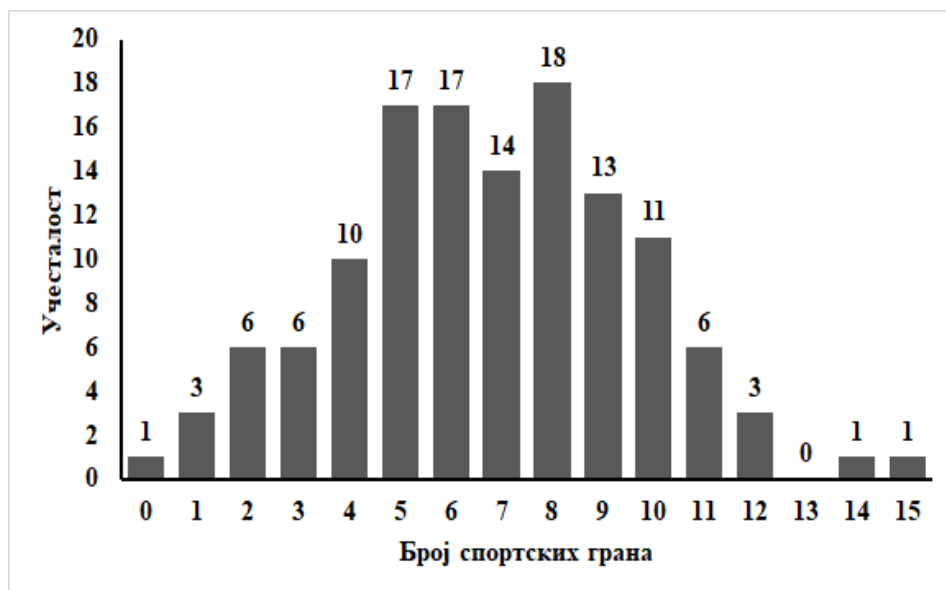
У приближно 80% школа учешће ученика не премашује проценат од 25% у свим годинама, док су код учешћа наставника најчешћи случајеви учешћа наставника до 25%, али и 100% по принципу „сви или нико“ (Табела 1). Са друге стране, у просеку наставник организује децу за учешће на такмичењима из 6.8 ± 2.9 спортске гране (Графикон 1), међу којима су најчешће заступљени фудбал, одбојка, стони тенис, кошарка и атлетика.

Што се тиче мотивације, просечна вредност одговора на дванаест питања (Разумевање директора и колектива, Награда за постигнуте резултате, Рад у тиму, Аутономија у обављању посла, Признање за добро обављен посао, Могућност да изнесете своје идеје претпостављенима, Могућност професионалног и личног усавршавања, Креативност и занимљивост, Рад који је одговорнији и представља изазов, Друштвено признање и статус, Посао који доприноси добробити ученика и Посао који доприноси афирмацији школе) указује да су набројани фактори битни за мотивисање наставника за учешће у спортским програмима (чак 85% наставника набројане факторе дефинише са оценом изнад 3.5; Табела 2).

Табела 2. Фреквенције одговора наставника о мотивацији за повећаним залагањем на школским спортистким такмичењима.

Скор	Учесталост	Процент	Кумулативни процент
1.5-2.49	0	0.0	0.0
2.5-3.49	18	14.2	15.4
3.5-4.49	41	32.3	50.4
4.5-5.00	58	45.7	100.0
M±SD	4.26±0.65		

Легенда: M – средња вредност, SD – стандардна девијација.

Графикон 1. Број спортских грана на које наставници изводе ученике

Корелациона анализа (Табела 3) показала је да постоје статистички значајне позитивне повезаности слабог и умереног типа између мотивације наставника за повећано ангажовање у школском спорту и њиховог искуства са учешћем ученика и наставника на такмичењима.

Статистички је значајна и слаба позитивна повезаност година наставника и њиховог учешћа на такмичењима. Корелациона анализа урађена је и за посебне елементе мотивације наставника (Табела 4).

Табела 3. Корелације између варијабли квалитета школског спорта и карактеристика наставника

		Старост	Искуство	МОТ
Спортске гране	Година	.106	.118	.070
Ученици	2018	.028	.142	.209*
	2017	.080	.226*	.183*
	2016	.057	.265*	.140
	2015	.079	.270*	.050
Наставници	2018	.162	.164	.235*
	2017	.209*	.280*	.190*
	2016	.216*	.296*	.210*
	2015	.228*	.318*	.201*

* значајна корелација на нивоу $p < .05$

Легенда: МОТ – мотивација; Спортске гране – број спортских грана на које наставник изводи ученике; Ученици – учешће ученика на такмичењима; Наставници – учешће наставника на такмичењима

Табела 4. Корелације између варијабли квалитета школског спорта и појединачних елемената мотивације наставника

	Година	Раз	Наг	Тим	Аут	Приз	Иде	Уса	Креа	Изаз	Приз	Доб	Афи
Сп. гране		.105	.025	.048	.174	.05	-.055	-.018	-.004	.03	.11	.088	.116
Ученици	2018	.091	.067	.217*	.237*	.098	.155	.138	.162	.107	.193*	.152	.206*
	2017	.089	.066	.228*	.234*	.085	.127	.135	.173	.085	.172	.115	.185*
	2016	.106	.033	.228*	.215*	.06	.124	.155	.125	.056	.144	.097	.149
	2015	.038	-.026	.141	.193*	-.043	.08	.075	.089	.009	.063	.036	.086
Наставници	2018	.189*	.183*	.202*	.236*	.162	.152	.131	.072	.097	.193*	.155	.196*
	2017	.138	.15	.175	.258*	.127	.104	.117	.086	.089	.163	.095	.162
	2016	.151	.156	.200*	.298*	.13	.132	.13	.092	.084	.165	.105	.182*
	2015	.145	.179*	.191*	.275*	.119	.134	.115	.083	.081	.13	.081	.155

* Значајна корелација на нивоу $p < .05$;

Легенда: Сп гране (Спортске гране – број спортских грана на које наставник изводи ученике); Уч (Ученици – учешће ученика на такмичењима); Нас (Наставници – учешће наставника на такмичењима); Раз (Разумевање директора и колектива); Наг (Награда за постигнуте резултате); Тим (Рад у тиму); Аут (Аутономија у обављању посла); Приз (Признање за добро обављен посао); Иде (Могућност да изнесете своје идеје претпостављенима); Уса (Могућност професионалног и личног усавршавања); Креа (Креативност и занимљивост); Изаз (Рад који је одговорнији и представља изазов); Приз (Друштвено признање и статус); Доб (Посао који доприноси добробити ученика) и Афи (Посао који доприноси афирмацији школе).

Добијене су бројне позитивне корелације слабог и умереног типа између различитих индикатора квалитета школског спорта и средстава мотивације наставника. Према интензитету и броју добијених корелација са индикаторима квалитета школског спорта издваја се рад у тиму и аутономија у обављању посла.

Резултати Ман-Витнијевог теста за испитивање разлика у учешћу наставника и ученика на такмичењима нису показали разлике ни према полу наставника ($U=1255.0-1492.5$; $p=0.126-0.869$) ни према нивоу школе у којој наставник ради ($U=1366.0-1563.0$; $p=0.215-0.916$). Према

нивоу школе у којој наставник ради пронађене су статистички значајне разлике у корист средње школе на учешће у спортским гранама ($U=1217.5$, $p=0.047$). Са друге стране, резултати Крускал-Волисовог теста за процену разлика између различитих старосних категорија наставника и различитог нивоа искуства мереног годинама рада у настави физичког васпитања на учешће наставника и ученика на школским спортским такмичењима приказане су у Табели 5.

Табела 5. Утицај фактора године и искуство у раду на учешће ученика и наставника у школским спортивским такмичењима

УЧЕШЋЕ	ГОДИНА	СТАРОСТ		ИСКУСТВО	
		X ²	P	X ²	P
УЧЕНИЦИ	2018	1.678	0.642	4.309	0.230
	2017	1.380	0.710	6.595	0.086
	2016	2.076	0.557	9.000	0.029*
	2015	1.815	0.612	11.111	0.011*
НАСТАВНИЦИ	2018	6.002	0.112	8.007	0.046*
	2017	7.942	0.047*	12.117	0.007*
	2016	8.372	0.039*	13.524	0.004*
	2015	8.679	0.034*	14.362	0.002*

* значајан утицај фактора на учешће на нивоу $p < .05$

Легенда: χ^2 – хи-квадрат (Крускал-Волисов тест); P – значајност.

Пост хок анализом (Ман-Витнијев тест) резултата појединих старосних категорија уочена је разлика између категорије 45–54 године у односу на категорију 25–34 година на учешће наставника ($U=264.0-299.5$; $p=0.003-0.019$). Са друге стране, пост хок анализом резултата између различитих категорија нивоа искуства уочена је разлика између категорије 16–25 година искуства и категорија 1–5 година и 6–15 година искуства на учешће наставника (1–5: $U=343.5-451.0$; $p=0.001-0.035$. 6–15: $U=403.5-419.0$; $p=0.005-0.009$), односно категорија 6–15 и 16–25 година искуства у односу на категорију 1–5 година искуства на учешће ученика (6–15: $U=700.5-806.0$; $p=0.004-0.047$; 16–25: $U=411.0-421.5$; $p=0.007-0.011$).

Дискусија

Резултати дескриптивне статистичке анализе (Табела 1 и Графикон 1), ако би се тумачили изван контекста српског друштва данас, чије се стање неминовно огледа и у стању образовног система, говоре о слабом квалитету школског

спорта. Како би школски спорт могао да испуни своју мисију, неопходна је знатно већа укљученост наставника и већа понуда спортских грана, што би довело и до побољшања основног параметра квалитета школског спорта – већој укључености ученика (*Strategija razvoja školskog sporta u Republici Srbiji 2014–2018. godine*, 2016). Добијени резултати истраживања (Табела 1) нису на нивоу очекиваних позитивних промена у *Стратегији развоја спорта у Републици Србији*, у којој се уз узимање у обзир реалних околности предлажу реалне мере и реалан интензитет њиховог утицаја (*Strategija razvoja sporta u Republici Srbiji za period 2014–2018. godine*, 2015). Са друге стране, ако се узму у обзир отежавајуће околности у нашем друштву, које већ годинама притискају наш образовни систем (стандард наставника, услови рада) и које имају свој посебан утицај на организацију наставе физичког васпитања и школског спорта, резултати су заправо запањујуће добри. Ово се донекле може објаснити релативно високим задовољством наставника истраживаним организационим и управљачким аспектима као средствима мотивације за рад (Табела 2).

Резултати корелационе анализе (табеле 3 и 4) потврђују овакав закључак. Веће задовољство организацијом рада доприноси већој мотивацији и директно је повезано са свим индикаторима квалитета школског спорта. У одсуству материјалних награда, и аутономија у организацији сопственог рада, поверење у наставника од стране руководиоца и послодаваца, и свест о важности сопствене улоге и мисије и даље одржавају систем школског спорта и цео школски систем у опште на завидном нивоу ако се у обзир узме обим дугогодишњег слабог улагања у систем и статус просветних радника. Овакви налази су у складу и са налазима ранијих истраживања у сличним системима у Републици Србији (Ћабаркара et al., 2011; Dobrodolac et al., 2010; Пић et al., 2019). Ипак, налази истраживања позивају и на опрез, јер је скоро двадесет година у нашем образовном систему присутна тенденција смањивања аутономије наставника у организацији посла, као и повећано неповерење у њихове добре намере и савесно обављање задатака од стране, пре свега, послодавца и надлежних органа контроле квалитета. Као што је већ речено, и само уверење онога ко радни процес организује о природи мотивације учесника имаће утицај на њихову мотивацију (Pelletier & Vallerand, 1997). Оваква тенденција би могла имати оправдање евентуално када би се у замену за аутономију и поверење понудила материјална надокнада, која изостаје. Због тога постоји реална опасност да се у жељи да се образовно-васпитни и радни процес усаврши и подигне на виши ниво у конкретним условима српског друштва и просвете заправо изазове искључиво контраефекат опадања интринзичке мотивације наставника за рад, на коју се цео систем заправо и ослања.

У прилог оваквих закључака говоре и резултати корелационе анализе (Табела 3), као и анализе разлика између субузорака (Табела 5), где се као основна карактеристика наставника која утиче на квалитет школског спорта издвајају њихове године искуства у раду у физичком вас-

питању, које су у великој мери израз и њихових година старости. Искуснији и старији наставници у већој мери се укључују у програме школског спорта, чешће изводе ученике на такмичења и ученицима нуде више спортских грана и игара у оквиру програма школског спорта. И овај налаз је у складу са ранијим истраживањима сличних система у Републици Србији (Пић et al., 2019; Gallardo Guerrero et al., 2018). Свакако да наставници морају да раде на формирању свести и мотивацији да раде на професионалном усавршавању како би лакше испратили промене потреба деце и унели иновације у свој рада, како би на крају повећали интересовање деце за учешће у додатним активностима (Randelović, 2008; Ferry, 2016). Проблем је у томе што ће одласком у пензију наставника са дугогодишњим радним стажом, који су припремани за посао у друштвеном контексту другачијем од оног какав је данас, доћи и до неминовног пада квалитета школског спорта. Осим наведеног, проблем ће се усложити уколико се и бројни слични налази научних студија занемаре уместо да послуже као основа за озбиљније и дубље промишљање, а затим и деловање, како у домену школског, тако и ширег друштвеног система.

Закључак

На основу свих добијени резултата није могуће извући једнозначан укупни закључак. Са једне стране, описано стање у школском спорту боље је него што се то могло очекивати. Организација рада и средства која се користе ради повећања мотивације наставника у школама један су од важних разлога за неочекивано висок ниво квалитета школског спорта у Србији у истраживаном периоду. Учени позитивни трендови дају основа чак и за оптимизам по овом питању. Ако се жели њихов наставак и оснаживање, јачање мотивације за рад кроз, у овом раду описане, организационе поступке представља реалну и по-

жељну могућност. Ипак, са друге стране, описано стање школског спорта је далеко од пожељног чак и минимално неопходног квалитета ако се жели макар и делимично испуњење друштвене мисије коју он има. Повезаност квалитета школског спорта са искуством и годинама наставника оправдано буди и сумњу у наставак учених позитивних трендова. Ако организација школског система и даље буде базирана на ентузијазму на-

ставника уз наставак тренда смањења поверења у њега и његове намере, као и аутономије у раду, тешко да ће систем успети да функционише добро. Чак и ако се врати поверење и аутономија наставницима, велико је питање да ли у промењеним друштвеним околностима интринзичка мотивација може бити једини и довољан чинилац квалитетног рада појединца и функционисања система у целини.

Литература

- Andrews, J. C. (1999) From school sport to sporting excellence: respecting the rights of minors. *Facta Universitatis. Series: Physical Education*, 1 (6), 59–69
- Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of School Health*, 76 (8), 397–401
- Bandura, A. (2001). *Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective*. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26. DOI: 10.1146/annurev.psych.52.1.1
- Biddle, S. J. H., Gorely, T. & Stensel, D. (2004). Health-enhancing physical activity and sedentary behaviour in children and adolescents. *Journal of Sports Sciences*, 22, 679–701.
- Bruner, J. (1984). Proces obrazovanja. U: Kovač-Cerović, T. (ur.). *Psihologija u nastavi* (33–79). Beograd: SDPS.
- Čabarkapa, M., Korica, V. & Rodjenkov, S. (2011). Personal traits and a sense of job-related stress in a military aviation crew. *Military Medical and Pharmaceutical Journal of Serbia*, 68 (2), 143–9.
- Čizmić, S. (2006). *Ljudski faktor - osnovi inženjerske psihologije*. Beograd: Institut za psihologiju.
- Dobrodolac, M., Čubranić-Dobrodolac, M., Marković, D. & Blagojević, M. (2010). Employees' emotional wellbeing – the step to successful implementation of total quality management; case study of Serbian post. *African Journal of Business Management*, 4 (9), 1745–1752.
- Đorđić, V. (2017). Školski sport – izazovi i šanse. *Učenje i nastava*, 3 (4), 707–720.
- Europska komisija / EACEA / Eurydice (2013). *Fizičko vaspitanje i sport u evropskim školama*. Izveštaj Eurydice. Luksemburg: Odsek za izdavaštvo Evropske unije.
- Ferry, M. (2016). Teachers in school sports: between the fields of education and sport? *Sport, Education and Society*, 21 (6), 907–923. DOI: 10.1080/13573322.2014.969228
- Gallargo Guerrero, A. M., Conde Pascual, E., Martinez Lopez, A. J. & Tascon, M. G. (2018). Organizational factors and their influence on participation in the school-age sports program from the teachers' perspective. *Journal of Physical Education and Sport*, 18 (3), 1265–1270. DOI: 10.7752/jpes.2018.s3188
- Ilić, R., Popović J., Marković V., Nemeč V. & Milošević, M. (2019). *Work-related stress among primary health-care workers*. *Vojnosanitetski pregled, OnLine-First* (00), 20–20. DOI: 10.2298/VSP181228020I
- *International School Sport Federation Statute* (2000). ISF, Portimao, Portugal.
- Kebin, V., Banićević, D., Čaprić, G., Džida, B. i Pantić, J. (2008). *Istraživanje stanja u obrazovno-vaspitnim ustanovama u Srbiji u vezi sa školskim sportom – Izveštaj*. Beograd: Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja.

- Marshall, J. & Hardman, K. (2000). The State and Status of Physical Education in Schools in International Context. *European Physical Education Review*, 6 (3), 203–229.
- Milošević, M., Čolović, M. (2019). *Razvojna i pedagoška psihologija sa primenom u sportu i fizičkom vaspitanju*. Beograd: Univerzitet Singidunum.
- Orlić, R. (2005). *Kadrovski menadžment*. Beograd: Zoran Damnjanović i sinovi.
- Pelletier, L. & Vallerand, R. (1997). Uverenja edukatora i unutrašnja motivacija edukanata. *Psihologija u svetu*, 2 (2), 106–119.
- Radojević, J., Milanović, I., Petrović, Z., Višnjić, D., Mitić, D., Kukulj, M., Vukašinović, V., Mitrović, D. i Kebin, V. (2002). *Revitalizacija školskog sporta u Beogradu* (elaborat projekta). Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja Univerziteta u Beogradu.
- Randelović, N., Savić, Z. (2016). Uloga i značaj školskog sporta u procesu vaspitanja mladih. *TEME: Časopis za društvene nauke*, 40 (4), 1291–1305.
- Randelović, O. (2008). Motivisanost nastavnika za samoobrazovanje i profesionalni razvoj. *Pedagoška stvarnost*, 54, (1–2), 36–48.
- Savić, Z. (2013). *Osnove školskog sporta*. Niš: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
- *Strategija razvoja sporta u Republici Srbiji za period 2014–2018. godine* (2015). Službeni glasnik, br. 1.
- *Strategija razvoja školskog sporta u Republici Srbiji 2014–2018. godine* (2016). Beograd: Savez za školski sport Srbije.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.

Summary

Within the system of school sports, insufficient attention in the literature is paid to those who lead and carry out this process - physical education teachers. The aim of this paper is to examine the effects of teacher characteristics on the quality of school sports in the Republic of Serbia, as well as the importance and satisfaction of teachers with various organizational and management tools as agents of intrinsic motivation and their connection with the quality of school sports. For the purposes of the research, a questionnaire was constructed from which the variables of the general characteristics of teachers and the variables of the school sports quality were selected, as well as 12 variables which evaluated their satisfaction with certain aspects of motivation for the good quality work and commitment in school sports. It was observed that in 80% of cases the participation of students in sports competitions does not exceed 25%, while the principle of „all or no one“ (25% or 100%) was observed among teachers. On the other hand, significant correlations were identified between the majority of the examined quality variables and the aspects of motivation, above all with the factors of teamwork, work autonomy, and school affirmation. In addition, our comparative analyses determined the influence of teachers' age and work experience on participation in sports programs. Based on all the above said, it can be concluded that the means of motivation of teachers, as well as their work experience, can be the basis for maintaining positive trends in the quality of school sports in Serbia.

Keywords: physical education, school sports, teacher, motivation, quality.